

Sygn. akt V ACa 719/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 października 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku – Wydział V Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Maryla Domel-Jasińska
Sędziowie:	SA Włodzimierz Gawrylczyk SO del. Rafał Terlecki (spr.)
Protokolant:	sekr. sąd. Magdalena Tobiasz - Ignatowicz

po rozpoznaniu w dniu 16 października 2012 r. w Gdańsku na rozprawie

sprawy z powództwa T. G.

przeciwko R. M. i A. J.

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Bydgoszczy

z dnia 25 maja 2012 r. sygn. akt I C 108/12

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w Bydgoszczy do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt V ACa 719/12

UZASADNIENIE

Powód T. G. domagał się od pozwanych A. J. i R. M. zapłaty kwoty 555.579,69 zł tytułem należności za nabyty złom wraz z ustawowymi odsetkami od upływu dat płatności poszczególnych faktur oraz zasądzenia na jego rzecz kosztów procesu.

W odpowiedzi na pozew pozwani wnieśli o oddalenie powództwa oraz zasądzenia kosztów procesu. W uzasadnieniu pozwani podnieśli zarzut potrącenia.

Na rozprawie w dniu 25 maja 2012 r. pełnomocnik powoda wywodził bezzasadność zgłoszonego zarzutu potrącenia, z uwagi na brak podpisu powoda w przedstawionych przez pozwanych fakturach i dokumentach WZ i PZ, jak również brak protokołu przekazania odpadów.

Sąd Okręgowy w Bydgoszczy wyrokiem z dnia 25 maja 2012 r. wydanym w sprawie I C 108/12 oddalił powództwo oraz orzekł o kosztach procesu. W uzasadnieniu Sąd I instancji wskazał następujące motywy swego rozstrzygnięcia.

Strony współpracowały ze sobą prowadząc działalność gospodarczą polegającą na handlu złomem. Powód niniejszym pozwem dochodził zapłaty kwoty 555.579,69 zł za wystawione pozwanym faktury na zakup przez nich złomu, zaś pozwani podnosili, iż wierzytelność ta uległa potrąceniu wobec wystawienia przez nich powodowi faktury na zakup przez powoda złomu od pozwanych na kwotę 562.617,50 zł.

Pozwani kupili u powoda złom, za który powód wystawił im fakturę (...) z dnia 4 marca 2011 r. na kwotę 55.795,26 zł. Powyższa faktura została podpisana przez powoda i pozwanych. Termin płatności faktury ustalony został na dzień 7 marca 2011 r. Wraz z tą fakturą wystawiony został dokument przyjęcia materiałów, tzw. PZ, dokument wydania na zewnątrz, tzw. WZ i karta przekazania odpadów. W dniu 7 marca 2011 r. powód wystawił kolejną fakturę za zakup złomu przez pozwanych o numerze (...) na kwotę 53.117,80 zł wraz z dokumentami PZ, WZ i kartą odpadów. W dniu 14 marca 2011 r. powód wystawił powodowi za zakup złomu fakturę (...) na kwotę 54.221,11 zł płatną do 18 marca 2011 r. wraz z dwiema kartami przekazania odpadów. W dniu 16 marca 2011 r. powód wystawił pozwanym fakturę na zakup złomu na kwotę 51.390,14 zł płatną do 18 marca 2011 r. wraz z dokumentami WZ, PZ i 2 kartami przekazania odpadów. W dniu 23 marca 2011 r. powód wystawił pozwanym fakturę (...) za zakup złomu na kwotę 109.440,23 zł wraz z dokumentami WZ, PZ i 2 kartami przekazania odpadów. W dniu 25 marca 2011 r. powód wystawił pozwanym za zakup złomu fakturę (...) na kwotę 111.926,92 zł płatną przelewem w terminie 7 dni wraz z dokumentem WZ oraz trzema kartami przekazania odpadów. Wszystkie te dokumenty były podpisane przez obie strony. W dniach 9 września 2011 r., 12 października 2011 r. 14 października 2011 r., 15 października 2011 r. i 17 października 2011 r. powód wzywał pozwanych do zapłaty należności za wskazane faktury.

Pismem z dnia 11 sierpnia 2011 r. pozwani złożyli powodowi oświadczenie o potrąceniu w trybie art. 498 § 1 k.c. i art. 499 k.c. przedstawiając powodowi do potrącenia kwotę 562.617,50 zł wynikającą z faktury (...) z dnia 22 czerwca 2011 r. z tytułu dokonanych między stronami i nierozliczonych transakcji sprzedaży złomu, z wierzytelnością przysługującą powodowi, a objętą fakturami (...) z dnia 4 marca 2011 r. na kwotę 55.795,26 zł oraz (...) z dnia 7 marca 2011 r. na kwotę 53.117,80 zł. W pozostałym zakresie pozwani pismem tym przypominali powodowi, iż po jego stronie istnieje jeszcze obowiązek zapłaty pozostałej części faktury, tj. kwoty 453.704,44 zł. Pozwani w dniu 22 czerwca 2011 r. wystawili wskazaną w potrąceniu fakturę za sprzedaż złomu powodowi wraz z dokumentami WZ i PZ, na których widnieją podpisy powoda.

Jak wskazał Sąd Okręgowy istotą sporu było przedstawione przez pozwanych potrącenie wierzytelności zgłoszonej przez powoda z ich wierzytelnością wobec powoda. Pozwani na poparcie zarzutu potrącenia przedstawili fakturę (...) wystawioną powodowi tytułem zapłaty za sprzedaż złomu w kwocie 562.617,50 zł. Do faktury dołączona była dokumentacja w postaci dokumentów PZ i WZ oraz faktura, a wszystkie te dokumenty podpisane były przez powoda. W ocenie Sądu I instancji powód nie zdołał podważyć prawdziwości tych dokumentów. Jego spóźnione oświadczenie w tym zakresie – złożone po upływie terminu zastrzeżonego zgodnie z art. 207 § 3 k.p.c. – nie żadnych zawierało konkretnych wniosków dowodowych mających wykazać nieprawdziwość tych dokumentów. Za sprekludowane Sąd a quo uznał twierdzenia powoda, iż powyższe dokumenty nie zawierają jego podpisu.

Sąd Okręgowy nie dopatrył się także wadliwości w złożonym przez pozwanych oświadczeniu o potrąceniu z dnia 11 sierpnia 2011 r. Prawdziwości tego oświadczenia nie kwestionował także powód.

Nadto Sąd pierwszej instancji podniósł, iż powód nie wykazał, aby zareagował na złożone oświadczenie o potrąceniu, które zostało mu wysłane w dniu 27 sierpnia 2011 r., a tym samym nie można uznać, iż kwota wówczas zgłoszona do potrącenia została uregulowana.

Mając powyższe na uwadze Sąd Okręgowy, na zasadzie art. 498 §1 k.c. i art. 499 k.c., orzekł jak w punkcie pierwszym wyroku. O kosztach orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c. oraz § 6 punkt 6 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości

z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1349).

Apelację od wyroku wywiódł powód. Zaskarżył go w całości zarzucając:

- naruszenie prawa procesowego poprzez oddalenie wszelkich wniosków dowodowych w niniejszej sprawie, a w szczególności wniosku o przesłuchanie stron postępowania, wniosku o przesłuchanie świadków R. H. i J. P.,
- naruszenie prawa procesowego poprzez przyjęcie, że powód nie złożył oświadczenia w zakresie podniesienia zarzutu potrącenia w określonym przez Sąd terminie, podczas gdy powód mógł złożyć takie oświadczenie na każdym etapie postępowania,
- naruszenie prawa procesowego poprzez błędne przyjęcie, że powód nie kwestionował stanowiska strony pozwanej, gdy tym czasem w piśmie z dnia 12 kwietnia 2012 roku powód w całości zaprzeczył wszelkim twierdzeniom pozwanych i złożył stosowne wnioski dowodowe,
- naruszenie prawa materialnego, w tym art. 498 i 499 k.c. poprzez ich błędną wykładnię i błędne zastosowanie i w konsekwencji błędne przyjęcie, że pozwani skutecznie podnieśli zarzut potrącenia.

Wskazując na podane podstawy apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i orzeczenie zgodnie z pozwem, ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy Sądowi I instancji celem ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja powoda okazała się zasadna skutkując uchyleniem zaskarżonego wyroku i przekazaniem sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Prawidłowe rozstrzygnięcie każdej sprawy uzależnione jest od spełnienia przez sąd orzekający dwóch naczelných obowiązków procesowych, tj. przeprowadzenia postępowania dowodowego w sposób określony przepisami kodeksu postępowania cywilnego oraz dokonania wszechstronnej oceny całokształtu okoliczności ujawnionych w toku rozprawy głównej. Rozstrzygnięcie to winno również znajdować poparcie w przepisach prawa materialnego adekwatnych do poczynionych ustaleń faktycznych. Kontrola instancyjna zaskarżonego orzeczenia ma natomiast na celu ustalenie, czy w sprawie będącej przedmiotem rozpoznania sąd pierwszej instancji sprostał w/w wymogom.

Kontrola zaskarżonego przez powoda wyroku prowadzi do wniosku, że Sąd pierwszej instancji nie uczynił zadość wymaganiom opisanym na wstępie. Sąd Okręgowy nie przeprowadził mianowicie postępowania dowodowego w zakresie twierdzeń powoda, co do niezasadności zarzutu potrącenia podniesionego przez stronę pozwaną.

Spór w rozpoznawanej sprawie koncentrował się na tym, czy istniały podstawy do potrącenia należności przysługującej pozwanym z tytułu dokonanych między stronami transakcji sprzedaży złomu, wynikającej z faktury (...) z dnia 22 czerwca 2011 r. z wierzytelnością dochodzoną przez powoda w wysokości 555.579,69 zł. Pozwani w odpowiedzi na pozew podnieśli, iż oświadczeniem z dnia 11 sierpnia 2011 r. dokonali potrącenia wierzytelności do kwoty 108.913,06 zł. Załączyli treść tego oświadczenia z dowodem jego doręczenia powodowi, jak również kserokopię faktury nr(...) Jednocześnie w treści odpowiedzi na pozew, w drodze czynności procesowej, podnieśli zarzut potrącenia wierzytelności przysługujących im względem powoda z tytułu przeprowadzonych z nim transakcji handlowych w zakresie pozostałej kwoty 446.666,63 zł.

Powód w piśmie procesowym stanowiącym reakcję na odpowiedź na pozew zaprzeczył wszelkim twierdzeniom i okolicznościom zawartym w treści tej odpowiedzi. Z kolei na rozprawie w dniu 25 maja 2012 r. powód oświadczył, iż między stronami nie doszło do potrącenia. Powołał na tę okoliczność środki dowodowe w postaci wskazanych świadków, jak i dowód z przesłuchania stron. Ponadto podkreślił, iż na fakturze nr (...) z dnia 22 czerwca 2011 r. brak jest jego podpisu. Sąd Okręgowy oddalił wszelkie wnioski dowodowe powoda i uznał zarzut potrącenia za zasadny.

W ocenie Sądu Apelacyjnego procedowanie Sądu pierwszej instancji było wadliwe.

Uniemożliwienie stronie powodowej przedstawienia dowodów niweczących zgłoszony po raz pierwszy w procesie przez stronę pozwaną zarzut potrącenia należy uznać za istotne uchybienie procesowe. Nie sposób podzielić stanowiska Sądu Okręgowego, zgodnie z którym złożone przez powoda na rozprawie w dniu 25 maja 2012 r. twierdzenia co do braku jego podpisu na fakturze nr (...) były sprekludowane. Nie ulega wątpliwości, iż Sąd ten zobowiązywał powoda do złożenia w określonym terminie oświadczenia w przedmiocie potrącenia pod rygorem ujemnych skutków procesowych, jak i do złożenia wszelkich wniosków dowodowych w przedmiocie złożonych zarzutów pod rygorem ich pominięcia (k. 85-86), a powód zobowiązania tego w terminie nie wykonał. Powyższe zaniechanie powoda nie może jednak skutkować uznaniem za sprekludowane – jak uczynił to Sąd I instancji – wszelkich jego twierdzeń dotyczących zgłoszonego przez pozwaną zarzutu potrącenia, zwłaszcza gdy odnoszą się one do materiału dowodowego znajdującego się już w aktach sprawy. Nie ulega zaś wątpliwości, iż kopia faktury nr (...) została dołączona do odpowiedzi na pozew. Tym samym twierdzenia powoda, co do nieskuteczności potrącenia dokonanego przez pozwaną oświadczeniem z dnia 11 sierpnia 2011 r., wywodzone z faktu braku podpisu powoda pod fakturą nr (...), żadną miarą za sprekludowane uznane być nie mogą. W konsekwencji oddalenie przez Sąd Okręgowy zgłoszonych przez powoda na powyższą okoliczność dowodów uznać należy za dowolne.

Przypomnieć w tym miejscu należy, iż zarzut potrącenia jest formą dochodzenia roszczenia zrównaną w skutkach z powództwem. Podlega zatem wymaganiami stawianym pozwu co do określenia żądania, przytoczenia okoliczności faktycznych uzasadniających żądanie oraz wskazania dowodów. W szczególności zgłaszający zarzut potrącenia w procesie ma obowiązek ściśle określić swoją wierzytelność i wykazać jej istnienie zgodnie z regułą wyrażoną w przepisie art. 6 k.c. Dla przyjęcia zasadności zarzutu potrącenia i jego skuteczności, niezbędne jest zaistnienie przesłanek materialnoprawnych potrącenia wskazanych w art. 498 § 1 kc. Potrącenie oparte na ustawie następuje w drodze jednostronnego oświadczenia (art. 499 kc), jednakże aby oświadczenie to mogło odnieść łączone z nim skutki umorzenia wierzytelności (art. 498 § 2 kc) w momencie jego składania musi wystąpić i trwać stan potrącalności. Składający oświadczenie o potrąceniu (potrącający) musi w stosunku do swego wierzyciela w szczególności posiadać własną istniejącą już wierzytelność i wierzytelność ta w dacie potrącenia musi być wymagalna.

W realiach niniejszej sprawy pozwany dołączył do odpowiedzi na pozew niepodpisaną przez powoda fakturę nr (...) z dnia 22 czerwca 2011 r. Brak jest przy tym w aktach sprawy dowodu jej doręczenia powodowi. Z treści oświadczenia o potrąceniu z dnia 11 sierpnia 2011 r. wynika jednoznacznie, iż dołączona do niego została jedynie kserokopia tej faktury (k. 66). Nie ulega zaś wątpliwości, że faktura zawierająca wzmiankę co do sposobu i czasu zapłaty, aby mogła być uznana za wezwanie do zapłaty w rozumieniu art. 455 k.c. winna zostać doręczona dłużnikowi (por. uchw. Sądu Najwyższego z dnia 19 maja 1992 r., III CZP 56/92 - OSNCP 1992 r., nr 12, poz. 219). W tak ukształtowanym stanie faktycznym twierdzenia powoda, co do braku skuteczności złożonego przez pozwaną oświadczenia o potrąceniu, w szczególności wobec nieprzysługiwania im względem powoda wymagalnej wierzytelności, winny skutkować przeprowadzeniem przez Sąd Okręgowy dowodów zgłoszonych przez powoda na okoliczność właśnie braku potrącenia.

Jak wyżej wskazano obowiązek udowodnienia roszczenia zgłoszonego do potrącenia obciąża zgłaszającego na ogólnych zasadach (art. 6 k.c.), zatem samo zgłoszenie w formie zarzutu procesowego nie oznacza jeszcze, że nastąpiły materialnoprawne skutki określone w art. 498 i 499 k.c. (vide orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 14 listopada 2006 r., II CSK 192/06, niepubl.). W ocenie Sądu Apelacyjnego Sąd Okręgowy nie respektował tej reguły dowodowej, skoro za podstawowy dowód roszczenia pozwaną o zapłatę uznał wystawioną przez nich fakturę, którą powód zakwestionował. Pominięcie środków dowodowych zgłoszonych przez powoda skutkowało niezbadaniem przez Sąd I instancji całości relacji łączących strony, a w konsekwencji nierozpoznanie istoty sprawy.

Wskutek powyżej wskazanych okoliczności zaistniała potrzeba uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd a quo winien przeprowadzić wnikliwe i wyczerpujące postępowanie dowodowe mając na uwadze przytoczone powyżej uwagi. W szczególności Sąd I instancji dopuści zawnioskowane przez strony dowody na okoliczność skuteczności potrącenia dokonanego przez pozwanych, jak również przeprowadzi analizę dokumentów złożonych do akt sprawy. Sąd Okręgowy dopuści poza tym wszelkie inne dowody, których potrzeba powołania wyniknie w toku postępowania, a które okażą się niezbędne do zbadania zasadności zgłoszonego zarzutu potrącenia. Następnie na podstawie wszystkich zebranych w sprawie dowodów dokona pełnej i wszechstronnej oceny zgromadzonego materiału dowodowego. Dopiero bowiem taka analiza pozwoli Sądowi I instancji na prawidłową ocenę merytoryczną zasadności powyższego zarzutu.

W tym stanie rzeczy Sąd Apelacyjny, na zasadzie art. 386 § 4 k.p.c., orzekł jak w sentencji wyroku.